

**ДО ЧЛЕНОВЕТЕ НА
НАУЧНОТО ЖУРИ ЗА ЗАЩИТА
НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД**

РЕЦЕНЗИЯ

От д-р Ралица Янкова Илкова Петкова, доцент по наказателно право в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ – член на научното жури за публична защита на дисертационния труд на Елена Василева Вичева, докторант – задочна форма на обучение, в катедра „Наказателноправни науки“ на Юридическия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“, на тема „Приспособяване на наказанието лишаване от свобода при предаване на лица, осъдени в държава – членка на Европейския съюз“, за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление „3.6 Право“, научна специалност „Наказателнопроцесуално право“ („Наказателно-изпълнително право“)

ПОЧИТАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със Заповед № 38 – 308/29.06.2023 г. на проф. дфн Анастас Герджиков – Ректор на СУ „Св. Климент Охридски“, съм определена за вътрешен член на научното жури по процедурата за защита на дисертационния труд на Елена Василева Вичева на тема „Приспособяване на наказанието лишаване от свобода при предаване на лица, осъдени в държава – членка на Европейския съюз“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование: 3 „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление: 3.6 „Право“, научна специалност „Наказателнопроцесуално право“ („Наказателно-изпълнително право“). В това си качество предоставям следното становище.

I. Кратко представяне на докторанта и на неговия труд

Докторантът Елена Василева Вичева е родена на 22.09.1979 г. в гр. Добрич. Висшето си юридическо образование получава през 2005 г. във Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“. През 2007 г. получава образователно – квалификационната степен „магистър“ по европейско право (Legum Europaearum Magister - LL.M.Eur.) в Университет „Юлий Максимилиан“ (Julius-Maximilians-Universität), гр. Вюрцбург, ФР Германия.

През 2018 г. е зачислена като докторант задочна форма на обучение в катедра „Наказателноправни науки“ към Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ в област на висше образование: 3 „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление: 3.6 „Право“, научна специалност „Наказателнопроцесуално право“ (Наказателно – изпълнително право), с тема на дисертационния труд „Приспособяване на наказанието лишаване от свобода при предаване на лица, осъдени в държава-членка на Европейския съюз“.

Докторантът започва професионалната си кариера през 2008 г. като експерт в Отдел „Международно сътрудничество и правна помощ по наказателни дела“, Дирекция „Международно правно сътрудничество и европейски въпроси“ към Министерство на правосъдието на Република България. От 2012 г. и до момента е съдебен помощник в Наказателна колегия към Върховния касационен съд. Владее английски и немски език.

Интересите на докторанта са предимно в областта на наказателното право и процес, както и на международното наказателно право. Взела е участие в редица обучителни курсове и семинари. Участник е в редица научни форуми. Научен ръководител на докторанта Елена Василева Вичева е проф. д-р Георги Митов.

По темата на дисертационния труд докторантът има четири публикации, както следва: „Нови инструменти за международно правно сътрудничество по наказателни дела от 70-те години на ХХ век. Конвенция за предаване на лица, осъдени на лишаване от свобода, за изтърпяване на наказанието в държавата, чиито граждани са – исторически и правни аспекти“ – В: DE JURE, 2022, № 2, 317 – 325;

„Преглед на съдебна практика на българските съдилища по изпълнение на съдебни решения от държави-членки на Европейския съюз, с които е наложено наказание доживотен затвор“ – В: Юридически сборник, 2022, том XXIX, 235 – 241; „Взаимното признаване на съдебни решения за наказания лишаване от свобода в Европейския съюз – национални разпоредби на Федерална република Германия за прилагане на Рамково решение 2008/909/ПВР“ (под печат) – В: Сборник доклади от Национална научна конференция по повод 110 години от рождението на проф. д-р Иван Ненов и 90 години от рождението на проф. д-р Цеко Цеков, проведена на 13.10.2022 г. С.: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“); „Приложимо право към изпълнение на наказания „лишаване от свобода“ или мерки, включващи лишаване от свобода, при взаимното признаване на съдебни решения по наказателни дела на основание Рамково решение 2008/909/ПВР – дело С-554/14 Огнянов“ - В: Захарова, Г., Тонева-Дачева, Г., Панева, М., Хинов, И., Вичева, Е. Упражняване на правомощието на българските съдилища да отправят преюдициални запитвания до Съда на ЕС по наказателноправни въпроси. Анализ. С.: НИП, 2023, 180 – 213. Докторантът има и други публикации, несвързани с темата на дисертационния труд.

Дисертационният труд на докторанта Елена Василева Вичева е на тема „Приспособяване на наказанието лишаване от свобода при предаване на лица, осъдени в държава – членка на Европейския съюз“ и представлява задълбочено и системно изследване, което има не само научно, но и подчертано научно – практическо значение.

Обект на научния анализ на кандидата са въпросите, свързани с изпълнението на съдебен акт, с който е наложено ефективно наказание лишаване от свобода, постановена от съд на друга държава – членка на ЕС по отношение на български гражданин.

Предмет на задълбочено научно изследване са съответните разпоредби от Конвенцията за трансфер на осъдени лица от 1983 г. на Съвета на Европа (КТОЛ) и Допълнителния протокол към нея, Рамково решение 2008/909, българската правна уредба, както и относима съдебна практика на СЕС към въпросите за приспособяване на чуждата присъда в правния ред на РБ, действаща като изпълняваща държава.

Целта, която докторантът си е поставил, е цялостно представяне на правната уредба по признаване и изпълнение на съдебни актове, с което е наложено наказание лишаване от свобода, включително анализ на процедурата по екзекватура и проявленията ѝ по КТОЛ и Рамково решение 2008/909, съответно по българския закон и анализ на съдебната практика по чл. 457 от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) и чл. 12 и сл. от Закона за признаване, изпълнение и изпращане на съдебни актове за налагане на наказание лишаване от свобода или на мерки, включващи лишаване от свобода (ЗПИИСАННЛСМВЛС).

Изследването се характеризира със структура, включваща увод, четири глави и заключение.

В първата глава, озаглавена „Исторически и сравнителноправен преглед на правната уредба по признаване и изпълнение на съдебни актове за лишаване от свобода“, докторантът е разгледал обстойно и задълбочено историческо развитие на международното правно сътрудничество в наказателното правоприлагане в България от периода след Освобождението от османско владичество до края на 70-те години на XX век, като се е спрял на Наредбата-закон за екстрадиция и съдебна помощ по наказателни дела от 1935 г. и разпоредби за екстрадицията в наказателно-процесуалните кодекси от 1952 г. и 1974 г., на договорите за оказване на взаимна правна помощ, сключени след края на Втората световна война до края на 70-те години на XX век и на новите инструменти за трансфер на наказателни производства и поемане на изпълнението на наказанието и за международно правно сътрудничество по наказателни дела от 70-те години на XX век. Докторантът е разгледал задълбочено и механизма за правна помощ при изпълнение на съдебни решения за наказания лишаване от свобода, съобразно националните разпоредби на ФР Германия.

В глава втора от дисертационния труд, озаглавена „Правни инструменти на Съвета на Европа в областта на трансфера на осъдени лица и изпълнението на чуждестранни присъди. Конвенция за трансфер на осъдени лица и Допълнителен протокол. Решаване на въпросите във връзка с изпълнението на присъда, постановена от държава – членка на Европейския съюз, съгласно българското законодателство и съдебна

практика“, докторантът е разгледал правните инструменти на Съвета на Европа в областта на трансфера на осъдени лица и изпълнението на чуждестранни присъди преди приемане на Конвенцията за трансфер на осъдени лица от 1983 г., както и тези, следващи от Конвенцията и Допълнителния протокол към нея; анализирал е отношението на трансфера на осъдени лица към екстрадицията; спрял се е обстойно и задълбочено на правната рамка на трансфера на осъдените лица по българския НПК.

Глава трета от дисертационния труд, „Изпълнението на наказания лишаване от свобода в контекста на взаимното признаване на съдебни решения между държавите – членки на Европейския съюз по Рамково решение 2008/909/ПВР“ е посветена на развитието на идеята за международно правно сътрудничество по наказателни дела между държавите – членки на ЕС в периода от края на XX век до началото на XXI век, както и на основните постулати на Рамково решение 2008/909/ПВР на Съвета от 27.11.2008 г. за признаването и изпълнението на съдебните решения. Авторът е разгледал с нужната прецизност и задълбоченост процедурата по признаване и изпълнение на съдебни решения, с които се налагат наказания лишаване от свобода или мерки, включващи лишаване от свобода и приложимото право при изпълнението, като е концентрирал научните си търсения върху Решението на Съда на ЕС по дело С-554/14 и последиците от прилагане на преюдициалното заключение в българското право. Подробно и задълбочено е изяснено отношението на Рамково решение 2008/909 към други актове от бившия „трети стълб“ относно съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси.

Глава четвърта от дисертационния труд, озаглавена „Българският закон, въвеждащ Рамково решение 2008/909/ПВР. Основни моменти от съдебната практика на компетентните съдилища по неговото прилагане“ е посветена на въпросите, свързани с въвеждането на Рамково решение 2008/909 в националното законодателство със Закона за признаване, изпълнение и изпращане на съдебни актове за налагане на наказание лишаване от свобода или на мерки, включващи лишаване от свобода,

както и на изследване на практиката на българските съдилища по приложение на специалния закон.

Изследването е с общ обем от 263 страници, включително съдържание, списък на използваните съкращения и списък на използваната литература; справката за литературните източници съдържа общо 97 заглавия, както на кирилица, така и на латиница; бележките под линия са общо 427 на брой. Цитиранията са коректни.

II. Оценка на научните и научно-приложни резултати и приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд представлява безспорен принос в наказателнопроцесуалната теория, високостойностно, задълбочено и всеобхватно научно съчинение, чиито резултати са от съществено значение за практиката на съдилищата. Като основни **приносни моменти** на автора следва да се очертаят следните.

Докторантът е положил сериозни усилия да изследва и анализира в цялост и в детайли историческото развитие на правната уредба по признаване и изпълнение на съдебни актове за налагане на наказание лишаване от свобода – както в българското наказателнопроцесуално законодателство, така и в общоевропейски контекст. Изложението в тази част безусловно допринася за правилното тълкуване и прилагане на действащия към настоящия момент регламент, съобразен с КТОЛ, Допълнителния протокол към него и Рамково решение 2008/909 на Съвета за признаването и изпълнението на съдебните решения.

Авторът задълбочено и с нужната коректност е анализирал ръководните начала и основни характеристики на трансфера на осъдени лица по КТОЛ, ведно с относимата съдебна практика на Съда на Европейския съюз, както и основните положения по ЗПИИСАННЛСМВЛС и практиката по прилагането му. От особено важно значение се явява направения анализ на съответствието на разпоредбите на специалния закон с Рамково решение 2008/909 на Съвета за признаването и изпълнението на съдебните решения.

От важно значение за практиката на правоприлагащите органи ще се яви изследването, в частта, в която се разглеждат въпросите, свързани с

изпълнение на присъда, постановена от съд на друга държава - членка на ЕС, на основание чл. 457, ал. 2 и сл. от НПК, както и на чл. 44, ал. 11 - 13 от ЗЕЕЗА, вр. чл. 457, ал. 2 - 5 от НПК, а след влизане в сила на ЗПИИСАННЛСМВЛС – на основание чл. 12 и сл. от същия; положеният труд и зачитането на работни дни в производството по чл. 457 от НПК – в българската правна уредба и в практиката на европейските и българските съдилища; въпросите, които поставя европейското гражданство в системата на разпоредбите на чл. 4, ал. 1, б. „а“ и чл. 6, ал. 2 от РР 2008/909, с оглед на предвиждане на възможност за трансфер без съгласие на осъденото лице; тълкуването на условието за двойна наказуемост в наказателноправната доктрина и в съдебна практика на СЕС; изследването на понятието „местоживееене“ на лицето, като предпоставка за установяване на връзките на осъденото лице с изпълняващата държава – членка и някои други. Значим принос представлява изследването в частта, в която се изяснява въпросът за приложимостта на правилата за множество престъпления от българския съд в производство по чл. 457 от НПК.

Впечатлява направения цялостен преглед на съдебната практика на българските съдилища в производствата по трансфер на осъдени лица – по реда на чл. 457 от НПК и по реда на специалния закон. Усилието на докторанта в тази връзка е довело до значими правни изводи и съответстващите на това предложения за усъвършенстване на правната уредба. От най-голямо значение за наказателнопроцесуалната теория се явява идентифицирането на противоречиво решавани въпроси от българските съдилища, касаещи съдебни актове, постановени в друга държава – членка, по чл. 12 от ЗПИИСАННЛСМВЛС. В тази му част изследването би било полезно не само за практикуващите юристи, но и за законодателя.

Работата има подчертано теоретико-практическо значение, като особено полезна би била за съдилищата и за лицата, които вземат участие в съдебната фаза на наказателното производство, като участници или страни. Основните спорни въпроси, относими към трансфера на осъдени лица, които затрудняват правораздавателните органи, са изяснени с необходимата задълбоченост и добросъвестност. Без съмнение

работата на дисертанта като съдебен помощник в Наказателна колегия на ВКС е оказала положително влияние и върху научните му търсения, като му е позволила да открие въпросите, които са на дневен ред пред правоприложителите във връзка с производството по трансфер на осъдени лица, а задълбочените му теоретични знания – да даде обоснован и научно издържан отговор на тези въпроси.

Впечатлява със задълбоченост и прецизност сравнителноправния анализ на уредбата по признаване и приемане на съдебни решения, с които се налага наказание лишаване от свобода във ФР Германия. В тази част трудът би могъл да бъде полезен освен на заетите в правоприлагането, още и на законодателя.

Убедено може да се твърди, че дисертантът е концентрирал научните си търсения в областта на особено актуалната днес проблематика на трансфера на осъдени лица и приспособяването на наказанието лишаване от свобода при предаване на лица, осъдени в държава-членка на Европейския съюз. Оттук и изводът, че изследването е особено актуално и би могло да допринесе съществено за развитието на законодателството - и то не само наказателнопроцесуалното, и за правоприлагането.

Цenen принос има докторантът при формулиране на препоръки *de lege ferenda*. Разбира се, не всички могат безусловно да се споделят, но те заслужават да бъдат поставени на по-широко обществено обсъждане, с оглед извеждане на рационални предложения за изменение на наказателнопроцесуалното ни законодателство.

III. Критични бележки и препоръки

Анализираният научен труд се характеризира с множество и безспорни приносни моменти, но следва да бъдат направени и някои **критични бележки**.

Така, може да се препоръча въпросите, свързани с изпълнението на съдебни решения, с които се налагат наказания, свързани с лишаване от свобода, във ФР Германия да бъдат разгледани отделно, на съответно систематично място в изложението, посветено на сравнителноправния преглед на уредбата на въпроса, ведно с регламентацията на съответните

правила в други държави-членки. Авторът би могъл да преосмисли заглавието на глава втора от дисертационния труд и някои други негови подразделения в насока съкращаването ѝ.

Направените критични бележки, обаче, не влияят на общата положителна оценка на дисертационния труд. Те не разколебават безусловно налагащия се извод, че научната работа е написана в резултат на упорита работа и добросъвестните усилия на автора в областта на научния анализ.

Научната работа на дисертанта недвусмислено сочи, че докторантът Елена Василева Вичева се отличава със способност да изследва всестранно и задълбочено наказателнопроцесуална проблематика; има богати теоретични познания в областта на наказателния процес и в частност – на наказателно-изпълнителното право; демонстрира, че може да работи с големи масиви от информация, от които е способна да формулира релевантни научни изводи.

IV. Заключение

В заключение, имайки предвид изложените по-горе съображения, изразявам положителната си оценка, че представеният за защита дисертационен труд на тема „Приспособяване на наказанието лишаване от свобода при предаване на лица, осъдени в държава-членка на Европейския съюз“ отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ за получаване на образователната и научна степен „доктор“, поради което предлагам да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление „3.6 Право“, научна специалност „Наказателен процес“ („Наказателно-изпълнително право) на Елена Василева Вичева.

Член на научното жури:

(доц. д-р Ралица Илкова)

София, 14 август 2023 г.